

ПРИЛАГАНЕТО НА ТЕКУЩАТА ОБЩА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА В БЪЛГАРИЯ – ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ

Иван Бянов¹

e-mail: iv.bianov@ts.uni-vt.bg

Резюме

Настоящата публикация е с фокус върху промените в Общата селскостопанска политика, с акцент последните изменения за програмен период 2023 – 2027 г., както и приложението ѝ в България. Анализират се някои основни променливи, показващи развитието на земеделските стопанства в България и потенциалните възможни сценарии в бъдеще. Авторът не претендира за изчерпателност поради малкия обем на публикацията, от една страна, а от друга – могопластовата свързаност на ОСП със стратегически сектор „земеделие“ и кохезионните връзки с други политики на ЕС.

Ключови думи: България, ОСП, ЕС, развитие на земеделието 2023 – 2027

JEL: P32, Q10, Q18, Q58

Увод

Настоящата публикация разглежда развитието на общата селскостопанска политика (ОСП) с основен фокус върху текущия програмен период 2023 – 2027 г. и прилагането ѝ в България. Особеностите на новия програмен период са основа за размисъл върху поетата посока на развитие на селското стопанство в ЕС в контекста на новите турбулентни реалности. Авторът не цели изчерпателно анализиране на най-старата и реформирана политика на ЕС, а само пунктира някои от особеностите на ОСП и влиянието ѝ в България. Селските райони са важна съставна част от успешното прилагане на ОСП във всяка страна член на ЕС. Те са ключови за посрещане както на възможностите, така и на предизвикателствата, свързани с изменението на климата, новите енергийни източници, кръговата икономика, продоволствената сигурност, както и осигуряването на устойчиви природни ресурси, които ще стоят в основата на развитието на нов тип икономика в европейски мащаб (Бянова, 2022, с. 127).

¹ Доцент, доктор, катедра „Икономическа теория и международни икономически отношения“, Стопански факултет, Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“, ORCID: 0000-0002-7792-4637

Целта на статията е да изведе някои основни възможности за прилагане на ОСП, съпроводена с критичен анализ на текущото състояние на земеделските стопанства в България. Настоящият програмен период, заедно с приетия стратегически план за прилагане на ОСП може да смекчи някои от негативните трендове, но при условие че предоставяните мерки за подкрепа са съобразени с Българските възможности и ограничения.

В изследването са приложени следните методи:

- **Статистически анализ:** обработка и интерпретация на количествени данни от земеделските стопанства и финансовите показатели по ОСП.
- **Сравнителен анализ:** сравнение на различни програмни периоди и модели на прилагане на ОСП в България и други страни членки на ЕС.
- **Исторически метод:** проследяване на еволюцията на ОСП и идентифициране на ключови етапи и реформи.
- **Документален анализ:** преглед на законодателни, стратегически и регулаторни документи, свързани с ОСП.
- **Качествен анализ:** интервюта и оценка на експертни мнения относно проблемите и възможностите в прилагането на ОСП.

Изследователска теза: Въпреки осигурените значителни финансови ресурси и установените политики в рамките на ОСП, успешната трансформация и устойчивото развитие на българския земеделски сектор зависят от съществените структурни и административни реформи. Модернизацията на информационните системи и прилагането на диференцирани мерки за подкрепа, насочени към малките и средните стопанства, са ключови за преодоляването на съществуващите предизвикателства и за гарантиране на продоволствената сигурност и социалната стабилност в селските райони.

Обектът на изследване е прилагането на Общата селскостопанска политика (ОСП) в България, с особен акцент върху финансовото управление, структурната адаптация и ефектите върху развитието на земеделските стопанства и селските райони.

Предизвикателства и възможности в адаптирането на Общата селскостопанска политика в България за устойчиво развитие

Гарантирането на продоволствената сигурност на Европа се осъзнава преди повече от 60 години и през 1962 г. официално се прилага за първи път като обща и задължителна за страните членки на Общността. ОСП се стреми да подкрепя земеделските стопани като същевременно е партньор и посредник между селското стопанство и обществото. Тази обща политика се управлява и финансира на европейско равнище със средства от бюджета на ЕС, но се допуска и допълнително национално съфинансиране от страна

член, при условие, че са спазени съответните минимални изисквания за съответствие с ОСП.

Първоначално целите на ОСП са:

- подкрепа за земеделските стопани и повишаване на селскостопанската производителност, за да се гарантират стабилни доставки на храни на достъпни цени;
- защита на жизнения стандарт на земеделските производители в Европейския съюз;
- помощ за справяне с изменението на климата и за устойчиво управление на природните ресурси;
- грижа за състоянието на селските райони и ландшафти в целия ЕС;
- поддържане на жизнеспособността на икономиката в селските райони чрез насърчаване на заетостта в селското стопанство, хранително-вкусовата промишленост и свързаните с тях сектори.

Възходът на глобализацията като икономически, технологичен и социален процес създава по-взаимозависим и взаимосвързан свят на ниво пазари, общества и култури (Враховска, 2022, с. 114). За да отговори на променящите се икономически обстоятелства и да се подсигури ролята на европейското селско стопанство в бъдеще, ОСП се развива и променя през годините. В таблица 1 са синтезирани основните преломни моменти в еволюцията на ОСП, съпътствана от много външни и вътрешни променливи за ЕС.

Селското стопанство се различава от повечето други стопански дейности, тъй като са налице някои особености, свързани с доходите на земеделските стопани, които са с около 40% по-ниски спрямо заетите в алтернативни сектори. С този факт ОСП се опитва да се пребори още от своето създаване. Селското стопанство е много по-зависим, т.е. рисков отрасъл, спрямо сериозните климатични изменения. Въпреки това се очаква да повиши производителността си и продоволствената сигурност на ЕС на приемлива цена. Друга особеност е съществуването на времеви лаг между търсенето от страна на потребителите и способността на земеделските производители да отговорят на това търсене. Това води след себе си до повишена чувствителност към външни за ЕС шокове, на които не може да се отговори веднага.

Таблица 1: Хронология на развитието на Общата селскостопанска политика

Етап	Година на приложение	Особености
1	1962	Създава се общата селскостопанска политика. ОСП е замислена като обща политика с цел осигуряване на достъпна храна за гражданите на ЕС и справедлив стандарт на живот за фермерите.
2	1984	Фермите стават толкова продуктивни, че отглеждат повече храна от необходимото. Въвеждат се няколко мерки, за да се подобрият нивата на производство до нуждите на пазара.
3	1992	ОСП преминава от подкрепа на пазара към подкрепа на производителите. Подпомагането на цените се намалява и се заменя с директни плащания за фермерите, но при условие да са с по-екологично производство. Това е т. нар. МакШери реформа. Реформата съвпада със срещата на върха за Земята в Рио през 1992 г., която лансира принципа на устойчивото развитие.
4	2003	Нова реформа на ОСП прекъсва връзката между субсидиите и производството. ОСП осигурява подпомагане на доходите. Фермерите вече получават подпомагане на доходите, при условие че се грижат за земеделската земя и отговарят на стандартите за безопасност на храните, околната среда, здравето на животните и хуманното отношение.
5	2013	ОСП е реформирана отново, с цел да се насърчи устойчивото земеделие и иновациите, да подкрепи работните места и растежа в селските райони и да насочи финансовата помощ към продуктивно използване на земята. Всичко това следва да засили конкурентоспособността на сектора, Реформиранията ОСП е в сила за програмния период 2014 – 2020 г.
6	2021	След продължителни преговори Европейският парламент, Съветът на ЕС и Европейската комисия се споразумяват за по-нататъшна реформа на ОСП. Временното политическо споразумение проправя пътя за официалното одобрение на необходимото законодателство от Европейския парламент и Съвета през есента на 2021 г.
7	2021-22	През тези години е в сила преходна наредба. Регламентът разширява повечето от правилата на ОСП, които бяха в сила през периода 2014-2020 г., като същевременно гарантира плавен преход към бъдещата рамка на стратегическите планове на ОСП.
8	2023	Одобреният Стратегически план на всяка страна членка за прилагане на ОСП е в сила от 1 януари 2023 г.

Източник: Създадено от автора по данни от Европейски съвет и Съвет на Европейския съюз (2024).

Задължителната за всяка предприемаческа дейност икономическа ефективност, земеделските производители трябва да комбинират с устойчивост и екологосъобразност, като опазват състоянието на почвите и биологичното разнообразие. В икономиката на всички съвременни държави се определят модели, граници, функции и задължения, за които отговорност носи държавата (Врачовска, 2019, с. 61), а икономическата несигурност и въздействието на селското стопанство върху околната среда оправдават значителната роля на публичния сектор при земеделските производители. Както подчертава Марковска в своето изследване за предизвикателствата пред публичната администрация в условията на дигитална турбуленция, „мрежовата демокрация“, в която пребивава днешното общество развива установената институционална йерархия, приоритизирайки ролята на публичната сфера в колективното самоуправление (Марковска, 2023, с. 198). Освен това, Петрова подчертава осъзнаването на ролята на компаниите в техните усилия за опазване на околната среда и прозрачността в отчитането им пред обществото (Petrova, 2023, p. 109). В ОСП са предвидени следните групи от мерки (Agriculture and rural development, 2024g):

- подпомагане на доходите – директни плащания, гарантиращи стабилност на доходите и възнаграждение на селскостопанските производители за използването на екологосъобразни практики, т. нар. положителни външни ефекти, за които обикновено не се заплаща на пазара;
- пазарни мерки за справяне с трудни ситуации на пазара, като например внезапен спад в търсенето поради риск за здравето или понижаване на цените вследствие на временно свръхпредлагане на пазара;
- мерки за развитие на селските райони чрез национални и регионални програми, насочени към задоволяване на специфични нужди и преодоляване на предизвикателства пред тези райони.

Ключови фактори за ОСП

Промените в ОСП се случват постепенно след като Европейската комисия провежда консултации с групи за граждански диалог (Agriculture and rural development, 2024d) и комитети в областта на селското стопанство (Agriculture and rural development, 2024e), за да изготви проектни предложения за промени в законодателството и политиките относно селското стопанство. Освен това, експертната група за селскостопанските пазари (Agriculture and rural development, 2024b) прави проучвания и предоставя становища относно нелоялните търговски практики. Комисията извършва оценки на въздействието (Европейска комисия, 2023) при планирането, подготовката и предлагането на промени или създаване на ново европейско законодателство. Оценки на въздействието за селското стопанство и разви-

тието на селските райони през 21 век бяха извършени през 2003 г. (междинен преглед), 2008 г. (преглед на състоянието), 2011 г. (ОСП в периода до 2020 г.) и 2018 г. (подпомагане за стратегическите планове след 2020 г.).

Европейската сметна палата също играе важна роля в контролирането на разходите в селското стопанство. Редовно се публикуват резултати от проучвания на общественото мнение (наричани още „Евробарометър“) относно нагласите на европейците за селското стопанство и ОСП (Agriculture and rural development, 2024c). Тези проучвания се провеждат във всички страни от ЕС и осигуряват добра обратна връзка за начина, по който гражданите възприемат ОСП. Осведомеността за предоставяната в рамките на ОСП помощ, резултатност на политиката, качеството, околната среда, значението на ОСП са сред основните информационни масиви, предоставяни на Европейските данъкоплатци.

Равнището на подкрепа за земеделските стопани в ЕС от общия бюджет не отразява множеството променливи, които се вземат под внимание с цел да се осигури непрекъснато достъп, от гледна точка на домакинските разходи, и висококачествена храна. Това е многопластова задача с множество подцели за изпълнение, които включват подпомагане на доходите на селските стопани, свързана активна политика в областта на климата и поддържане на жизнеспособни селски райони. От началото на 21 век ОСП се финансира чрез два Фонда в рамките на бюджета на ЕС (Agriculture and rural development, 2024a):

- Европейският фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) осигурява пряка помощ и финансиране на пазарни мерки;
- Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) осигурява финансиране за развитие на селските райони.

Плащанията по ОСП се управляват на национално равнище от всяка държава от ЕС. В рамките на ОСП се определят условията за финансиране, които дават възможност на земеделските стопани да изпълняват своите функции в обществото по следните начини:

- Производство на хранителни продукти:
 - В ЕС има около 9,1 млн. земеделски стопанства през 2020 г., което е с 5,3 млн. по-малко спрямо 2005 г.
 - ЕС е известен в цял свят със своите храни и е един от разпознаваемите и нетни износители на селскостопански хранителни продукти в света. Благодарение на своите селскостопански ресурси ЕС може да бъде лидер в гарантирането на продоволствена сигурност в регионален мащаб.
- Развитие на селските райони:

- В селските райони на ЕС са налице природни ресурси, които биха могли да създадат много работни места, свързани със селското стопанство. Земеделските производители имат нужда от машини, сгради, гориво, торове и здравни грижи за животните, т.е. диверсификация на дейности на сектори нагоре по веригата. Налице са заети с дейности надолу по веригата, като например приготвяне, преработка и опаковане на храни, както и в сферата на съхранението, превоза и продажбите на дребно на храни. Земеделието и хранително-вкусовата промишленост осигуряват общо близо 40 млн. работни места в ЕС.
- За да работят ефикасно, да са конкурентоспособни и да бъдат продуктивни, земеделските стопани и секторите нагоре и надолу по веригата се нуждаят от пряк достъп до актуална информация по въпроси, свързани с иновациите в селското стопанство и развитието на пазара. С оглед на това съществен се оказва устойчивият процес по дигитализиране каналите на информация (Kostadinova, 2022, pp. 271-285) включително и в сектора на селското стопанство.

- Екологично устойчиво селско стопанство:

- Земеделските стопани са изправени пред двойно предизвикателство – да произвеждат храна и в същото време да щадят природата и опазват биологичното разнообразие. Разумното използване на природните ресурси е от съществено значение за производството на храна, за качеството на живот и продоволствената сигурност в ЕС днес и утре.

От 1 януари 2023 г. започна нов период за ОСП, който ще продължи до 2027 г. и е с предвиден бюджет от 269,5 млрд. евро. Като цяло 47% от бюджета на ОСП е свързан с климата, а общия ангажимент е за отделяне на 10% от бюджета на ЕС за целите на биоразнообразието. Допълнителни средства от ЕС в размер на около 1,5 млрд. евро са разпределени към земеделските производители, за да им помогнат да се справят с по-високи разходи от 2021 – 2023 г., както и съпътстващи и пазарни смущения. Нововъведението тук е, че подкрепата за земеделските стопани и селските райони в 27-те държави от ЕС се основава на одобрените от Комисията стратегически планове по ОСП (Agriculture and rural development, 2023). Одобрените планове на страните са с основна цел да допринесат за постигането на амбициите на Европейския зелен пакт, стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията за биологичното разнообразие.

Таблица 2: Постигнати резултати през периода 2019 – 2024 на ниво ЕС

Индикатор	Резултат
Стойност на произведена селскостопанска продукция	Увеличение с 38 млрд. евро
Фермерски доход и доход на заети в останалите сектори	С 10 % се намалява разликата
Промяна в търговския баланс със селскостопански продукти	Нарастване с 9,4 млрд. евро
Площи с биоземеделие като част от всички	Нарастване с 10% на ИЗП
Продукти със защитени географски наименования	3500 за целия ЕС
Научноизследователски проекти с аграрна насоченост	Подпомогнати са 500 проекта

Източник: Създадено от автора по данни European Commission (2019).

Общата селскостопанска политика през периода 2023 – 2027 г.

Стратегическите планове на ОСП, които са разработени от всяка страна и одобрени от Комисията, играят важна роля за поддържане на доходите на земеделските стопани и продоволствената сигурност, като същевременно подкрепят прехода на селското стопанство на ЕС към модел на устойчиво земеделие. Едно от направленията на устойчивото земеделие е използването на екологични материали в земеделските практики. Екологичните или т. нар. „зелени“ материали осигуряват възможност както за създаване на екологична среда на живот, така и за оптимизиране на употребата на енергийните и суровинните ресурси (Иванова, 2021, с. 117). Общо страните от ЕС планират 2500 интервенции в своите стратегически планове за ОСП. Предвижда се 90% от селскостопанската площ на ЕС да е обект на устойчиви земеделски практики, което заедно с предвидените 4 млрд. евро на година за малки и средни стопанства, би следвало да гарантира устойчивост и жизнеспособност на уязвимите групи фермери. Друг съществен акцент е насочването на усилията за скъсяване на веригите на доставки за 760 000 ферми, което е под 10% от всички земеделски стопанства в ЕС, но е стъпка в правилната посока. Предвидено е 47% от земеделските земи в ЕС да се възползват от мерки за подобряване на качеството на почвата. През съвременното бурно развитие на технологиите не може да се пренебрегне необходимостта от въвеждане на иновации, а един от инструментите е инвестиции за модернизирене на инфраструктура и ноу-хау – възможност за 400 000

ферми. През този програмен период са предвидени 6 млрд. евро годишно, за да се разпространи и подобри хуманното отношение към животните.

Комисията представи целите, определени на национално равнище от всички държави от ЕС, които са взети от техните одобрени стратегически планове по ОСП за този програмен период. Приетото законодателство за прилагане на ОСП включва 44 резултатни показателя, всеки от които е свързан с конкретни цели. Проявата на гъвкавост от страна на Комисията се изразява в това, че не е задължително всички 44 показателя (Agriculture and rural development, 2024f) да са обвързани с конкретни цели – това зависи от специфичните нужди и разработени планирани мерки в съответния стратегически план, който е предложен от всяка страна член на ЕС.

В този обобщаващ параграф за ЕС ще се посочат десетте основни /стратегически/ цели, които са застъпени в социалната, екологичната и икономическата сфера през текущия програмен период. Въз основа на тези цели всяка от страните на ЕС е разработила гореспоменатия Стратегически план за прилагане на ОСП, който е задължителен, за да се получи финансиране. Десетте цели доразвиват тези от предходните периоди и обхващат повече и по-разнообразни проблеми за решаване, т.е. налице е повече кохезия на ОСП с други политики на Общността. Те са:

- осигуряване на справедливи доходи на земеделските стопани;
- повишаване на конкурентоспособността;
- подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата за доставки на храни;
- действия за борба с изменението на климата;
- грижа за околната среда;
- опазване на ландшафта и биологичното разнообразие;
- подпомагане на смяната на поколенията;
- жизнеспособни селски райони;
- запазване на качеството на храните и здравето;
- стимулиране на знанията и иновациите.

Мястото на българското селско стопанство при прилагането на ОСП

Следва да се подчертае, че земеделските стопанства в България не са изолирани от протичащите процеси в сектора на ниво ЕС. Характерното за Съюза окрупняване и изчезване на най-малките стопанства е налице и в България. В таблица 3 са представени някои основни променливи, свързани с макро снимката в динамичен аспект на сектора. От таблица 3 ясно се вижда изчезването на земеделски стопанства, като намалението е почти 3

пъти само за 10 години. Същевременно се наблюдава не само запазване на използваната земеделска площ (ИЗП), но и нейния прираст с 300 хил. ха, което е показателно за протичащите процеси на уедряване на земеделските стопанства. От тези показатели следва, че средният размер на едно земеделско стопанство нараства от 9,77 ха на 29,82 ха. Следователно при равни други условия, ако продължава същият тренд на развитие може да се очаква допълнително свиване на броя земеделски стопанства, стопанисващи земеделска земя до 20 ха. Следва да се обърне внимание, че в селските райони с планински и полупланински релеф, както и с други ограничения е малко вероятно да се развиват земеделски стопанства с такива размери.

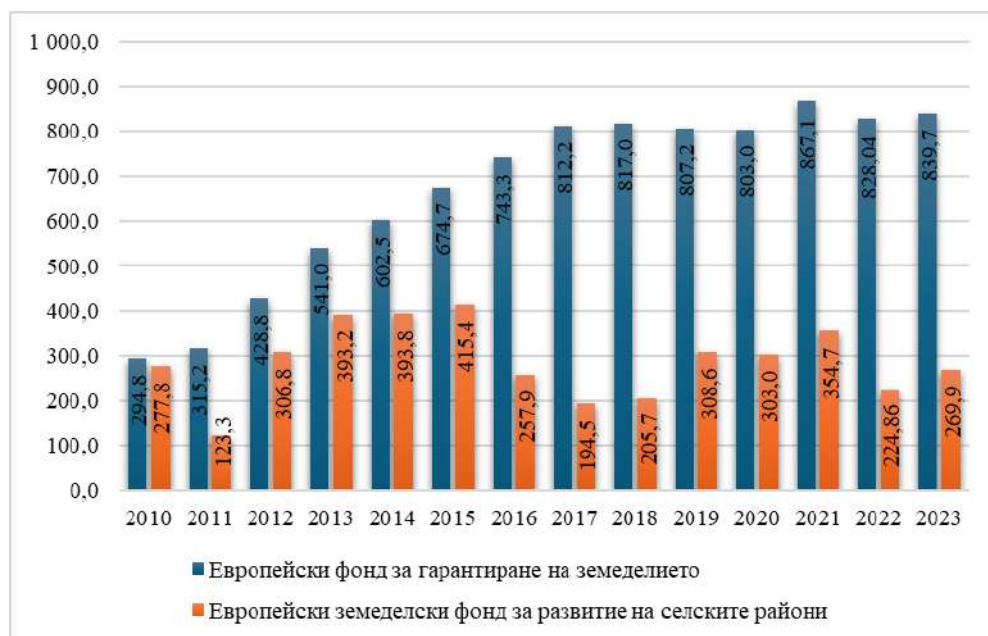
При нарастване на размера на стопанисваната земя се очаква икономия от мащаба, но това не винаги е вярно, ако се съотнесе в селското стопанство. Важно е какъв е интензитетът на производството, който може да се види от произведената продукция, животински единици и вложен труд в този сектор. При нарастване средно на земеделско стопанство с 3 пъти на ИЗП се забелязва, че за същия период общата стандартна продукция е нарастнала само с 1,66 пъти, което при равни други условия, ни подсказва за недоизползване на възможности за създаване на добавена стойност в производствения процес. В подкрепа на това твърдение е и следващият показател – брой животински единици, който е обобщаващ за различните видове животни, отглеждани във всички земеделски стопанства. Тук се наблюдава лек спад и задържане на ниво малко над 1 млн. ЖЕ. При подходящи политики за развитие на подсектор животновъдство е възможно създаването на допълнителна добавена стойност, която ще намери изражение в повишаване на „общата стандартна продукция“.

Таблица 3: Основни променливи на земеделските стопанства за периода 2010 – 2020 г.

Основни показатели	2010	2013	2016	2020
Земеделски стопанства (бр.)	370 222	254 142	201 014	132 742
Използвана зем.площ (ха)	3 616 965	3 794 911	3 795 534	3 959 288
Обща стандартна продукция (хил. евро)	2 458 263	3 260 817	3 776 469	4 091 446
Животински единици (ЖЕ)	1 149 737	1 024 911	1 064 192	1 026 174
Вложен труд (ГРЕ)	406 519	320 231	253 946	181 884

Източник: Съставено от автора по данни от преброявания на земеделските стопанства

Последният показател, на който се обръща внимание в таблица 3 е „вложен труд“, който се измерва със специалната мерна единица – годишна работна единица. Този показател е съобразен със сезонността на влагането на труд в земеделските стопанства и приравняването на заетите към пълна заетост. Спадът тук е 2,23 пъти, което може да означава две основни неща – развитие на силно механизирано производство при окрупнени земеделски стопанства и отпадане на голяма част от интензивните култури, които не подлежат на механизация.

Източник: Съставено от автора по данни от Европейската комисия, бюджетни разходи

Фигура 1: Финансиране на селското стопанство в България чрез ОСП, млн. евро

Фигура 1 показва финансирането на селското стопанство от ОСП през последните 13 години. Видно е от данните, че през всяка от годините, с изключение на 2010 г., финансирането от т. нар. втори стълб „Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони“ между 2 и 3 пъти по-малко в сравнение с т. нар. „директни плащания“, които са финансирани от „Европейски фонд за гарантиране на земеделието“, който е по-известен като първи стълб на ОСП. Трябва да се отбележи, че за изследвания период финансирането се е увеличило два пъти, но основно повече финансови средства постъпват в „първи стълб“, което не е устойчива практика предвид

необходимостта от засилващо се финансиране на изостаналите селски райони в България. Следва да се подчертае, че България не е изключение за ЕС и при всяка от страните членки на ЕС е налице диспропорция, но при някои страни съотношението е 65% към 45% докато при други се достига до крайности като 90% към 10% в полза на т. нар. първи стълб на ОСП. Въпреки получените 13,4 млрд. евро през анализирания период, не се наблюдава диверсификация на селското стопанство и устойчиво развитие на селските райони, а точно обратно – засилване на монокултурното земеделие с висока степен на механизация, изчезване на огромен брой дребни земеделски стопанства и засилващо се обезлюдяване на селските райони. За тези тенденции не трябва да се обвинява ОСП, защото мерките за подпомагане, тяхното приложение и изпълнение през всеки програмен период зависят от всяка страна членка. Същото и то в още по-голяма степен важи и за предложения от България и приет от Комисията „Стратегически план за прилагане на ОСП“, който беше ревизиран и е в обем от 1441 страници. Много е важно какво от Плана ще се прилага, как ще се прилага и дали държавната администрация ще е от полза и в услуга на земеделските стопани при кандидатстване по съответните мерки за подпомагане. Разбира се и самите фермери носят отговорност към изпълнение на поетите ангажменти по подписаните одобрени договори за финансиране по ОСП. Също така не трябва да се подценява ролята на социалния капитал в селските райони, който според Илчева, зависи от фактори, които допринасят за развитието и укрепването на социалните мрежи, доверието и сътрудничеството в рамките на селските общности (Илчева, 2023). Всички трябва да сме наясно, че селското стопанство е ключово за националната сигурност, чрез осигуряване на продоволствената сигурност.

Заклучение

Настоящата публикация подчертава основните особености и промени в прилагането на ОСП през новия програмен период. Изготвянето на Стратегически план с конкретни резултативни целеви индикатори за прилагане на ОСП е добра основа за разходно оправдателно изразходване на европейски публичен ресурс. Трябва да се вземе под внимание факта, че въпреки получените средства по ОСП в България в размер на почти 14 млрд. лв., резултатите в селското стопанство са противоречиви. От една страна се постига консолидация на земеделските стопанства и тяхното окрупняване. Това позволява повече гъвкавост в рамките на увеличената ИЗП, а оттам и подобряване на конкурентоспособността. Уедряването обаче става за сметка на дребните и малки земеделски стопанства, някои от които са единствената опция за развитие на земеделие в планинските и полупланинските райони.

Това води до задълбочаваща се депопулация и превръщане на тези райони в „демографска пустиня“, влияещо негативно на националната сигурност.

Успехът на прилагането на Общата селскостопанска политика в България зависи не само от размера на осигурените финансови средства, но и от способността за структурна адаптация и модернизация на административните процеси. Само чрез целенасочено прилагане на диференцирани и иновативни мерки може да се постигне устойчиво развитие на селското стопанство, да се засили продоволствената сигурност и да се предотвратят негативните социално-демографски тенденции в селските райони.

Ежегодните доклади за изпълнение на Стратегическия план са друго нововъведение, което ще позволи на държавната администрация да извършва постоянен мониторинг на заложените индикатори и при необходимост да се намеси и коригира открити слабости.

Спонсориране на научното изследване

Разходите за участие в десета научна конференция на тема: „Икономически предизвикателства: технологии, рискове, политики“ с публикация „Прилагането на текущата Обща селскостопанска политика в България – възможности за развитие“ са за сметка на проект: „Дигитални и екологични решения в подкрепа на развитието на селските райони в България“ номер: ФСД-31-248-20/21.03.2024 г.“.

Използвана литература

- Agriculture and rural development. (2023). Стратегически планове по ОСП [online], available at: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_bg (accessed 5 Sep. 2024)
- Agriculture and rural development. (2024a). CAP funds [online], available at: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_bg#eagf (accessed 15 Sep. 2024)
- Agriculture and rural development. (2024b). Експертна група за селскостопанските пазари [online], available at: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/agri-food-supply-chain/agricultural-markets-task-force_bg (accessed 4 Oct. 2024)
- Agriculture and rural development. (2024c). Eurobarometer [online], available at: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance/eurobarometer_en?prefLang=bg (accessed 14 Oct. 2024)
- Agriculture and rural development. (2024d). Групи за граждански диалог [online], available at: <https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-pol->

- icy/cap-overview/committees-and-expert-groups/civil-dialogue-groups_bg (accessed 14 Sep. 2024)
- Agriculture and rural development. (2024e). Комитети в областта на селското стопанство [online], available at: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/committees-and-expert-groups/agricultural-committees_bg (accessed 24 Sep. 2024)
- Agriculture and rural development. (2024f). ОРМО [online], available at: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cmef_bg#towardsthepmef (accessed 10 Oct. 2024)
- Agriculture and rural development. (2024g). Подпомагане на доходите [online], available at: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support_bg (accessed 8 Oct. 2024)
- Бянова, Н. (2022). Развитие на селските райони и използване на потенциала на възобновяемите енергийни източници, в Социално-икономически компас на селските райони, Велико Търново: АЙ АНД БИ, с. 127-150. (Byanova, N., 2022, Razvitie na selskite rayoni i izpolzvanе na potentsiala na vazobnovyaemite energiyni iztochnitsi, v Sotsialno-ikononicheski kompas na selskite rayoni, Veliko Tarnovo: I and B, s. 127-150.)
- Врачовска, М. (2019) Концептуално институционализиране и структуриране на публично-частното партньорство, Велико Търново: Ай енд Би. (Vrachovska, M., 2019, Kontseptualno institutsionalizirane i strukturirane na publichno-chastното partnyorstvo, Veliko Tarnovo: I and B).
- Врачовска, М. (2022) Проектно финансиране. Теоретични и практически измерения, Велико Търново: Ай енд Би. (Vrachovska, M., 2022, Proektno finansirane. Teoretichni i prakticheski izmerenia, Veliko Tarnovo: I and B).
- Европейска комисия. (2023). Оценка на въздействието (Evropeyska Komisia, 2023, Otsenka na vazdeystviето) [online], available at: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/impact-assessments_bg (accessed 17 Oct. 2024)
- Европейски съвет и Съвет на Европейския съюз. (2024). Хронология – историята на ОСП, (Evropeyski savet i Savet na Evropeyskia sayuz. (2024). Hronologia – istoriyata na OSP), available at: <https://www.consilium.europa.eu/bg/policies/the-common-agricultural-policy-explained/timeline-history-of-cap> (accessed 15 Oct. 2024)
- Иванова, С. (2021). Устойчивото и „зеленото“ сградостроителство – съвременни решения за реализирането на строително-инвестиционните проекти, сборник с научни изследвания от годишната научно-практическа конференция на Стопански факултет на ВТУ на тема „Развитие на българската и европейската икономика – предизвикателства и възможности“, Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, том 5,

- c. 115-120. (Ivanova, S., 2021, Ustoychivoto i „zelenoto“ sgradostroitelstvo – savremenni resheniya za realiziraneto na stroitelno-investitsionnite proekti, sbornik s nauchni izsledvaniya ot godishnata nauchno-prakticheska konferentsiya na Stopanski fakultet na VTU na tema „Razvitie na balgarskata i evropeyskata ikonomika – predizvikatelstva i vazmozhnosti“, Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, tom 5, s. 115-120).
- Илчева, М. (2023). Роля на социалния капитал и иновациите за трансформация на селските райони в България, Knowledge International Journal, Vol. 60.1, c. 191-197. (Ilcheva, M., 2023, Rolya na sotsialnia kapital i inovatsiite za transformatsia na selskite rayoni v Bulgaria, Knowledge International Journal, Vol. 60.1, s. 191-197).
- Марковска, А. (2023). Предизвикателства пред публичната администрация в условия на дигитална турболенция – между дигитална демокрация и дигитален авторитаризъм, сборник от Шеста международна конференция по публична администрация в СУ ‘Климент Охридски’, София: УИ ‘Св. Климент Охридски’, с. 195-213. (Markovska, A., 2023, Predizvikatelstva pred publichnata administratsia v uslovia na digitalna turbolentsia – mezhdu digitalna demokratsia i digitalen avtoritarizam, sbornik ot Shesta mezhdunarodna konferentsia po publichna administratsia v SU ‘Kliment Ohridski’, Sofia: UI ‘Sv. Kliment Ohridski’, s.195-213).
- European Commission. (2029). EU agriculture and rural development 5 years on, Highlights 2019-24, available at: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/highlights-2019-24_en (accessed 3 Oct. 2024)
- Kostadinova, N. (2022). Development of a Destination Via Digitalisation of a Local Food Festival: The Case of Elenski But, Elena Town, Bulgaria, in The New Digital Era: Digitalisation, Emerging Risks and Opportunities Emerald Publishing Limited, Vol. 109, pp. 271-285.
- Petrova, P. (2023). Reporting for Sustainability: Practices in Environmental Accountability among Bulgarian companies, in VII. International Applied Social Sciences Congress – (C-IASOS – 2023), Applicable Knowledge for a Sustainable Future, Malta, pp. 101-112.

THE IMPLEMENTATION OF THE CURRENT COMMON AGRICULTURAL POLICY IN BULGARIA – OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT

Assoc. Prof. Ivan Byanov, PhD

Department of Economic Theory and International Economic Relations

Faculty of Economics

University of Veliko Tarnovo “St. Cyril and St. Methodius”

e-mail: iv.bianov@ts.uni-vt.bg

Abstract

This publication focuses on the development of the Common Agricultural Policy, with the latest changes for the program period 2023 – 2027, as well as its implementation in Bulgaria. Analyze some key variables showing the development of agricultural holdings in Bulgaria and the potential possible scenarios in the future. The author does not claim to be exhaustive due to the small volume of the publication, on the one hand, and on the other hand, the multidimensional connectivity of the CAP with the strategic sector “agriculture” and the cohesion links with other EU policies.

Keywords: Bulgaria, Common agricultural policy, EU, agriculture development 2023 – 2027

JEL: P32, Q10, Q18, Q58